

DE LIMBURGSE MAASPlassen

DE ORNITHOLOGISCHE WAARDEN BESCHERMD EN BEDREIGD

Nicole Reneerkens, Kapl. Goossensstraat 27, 6101 CX Echt

Toon Voets, Regioconsulent Zuid/Oost Vogelbescherming Nederland, Postbus 591, 5000 AN Tilburg

De Midden-Limburgse Maasplassen bestaan uit 33 verschillende plassen gelegen tussen Maaseik (B) en Rijkel. Het gebied is van grote waarde voor overwinterende watervogels, wat onder meer wordt aangetoond in het rapport 'Watervogels en Wetlands in Limburg' (VAN NOORDEN, 1992). Het plassengebied vervult ook een belangrijke recreatieve functie. Het gehele jaar door wordt er gesurft. Ook wordt er gevist, zowel vanaf de oever als vanaf het water. Er zijn 11 jachthavens en er wordt gezwommen, gezeild en gewandeld. In sommige gevallen gaan recreatie en natuur hand in hand, maar in veel gevallen conflicteren beide functies (figuur 1A & 1B). Met dit artikel willen wij de ornithologische waarde van het gebied benadrukken en de noodzaak van een goede zonering van de recreatie aantonen.

DE ORNITHOLOGISCHE WAARDEN VAN DE MAASPlassen

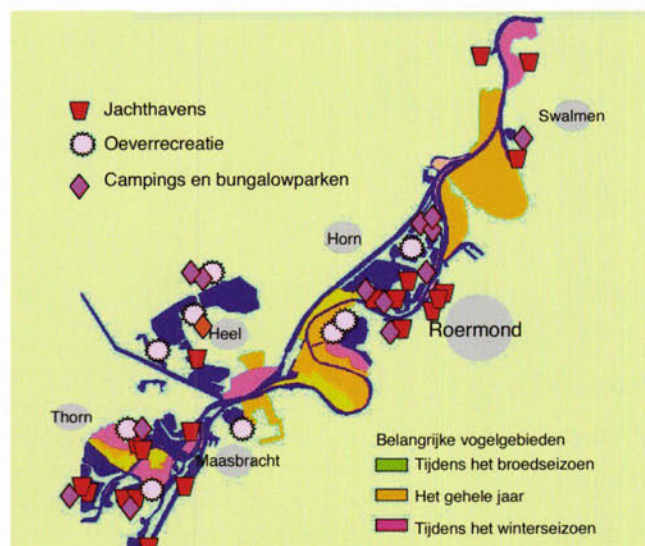
Vanaf begin jaren veertig is gestart met een grootschalige grindwinning in het Maasdal. Sedertdien zijn zowel kleine plasjes als grote grindmeren ontstaan variërend in groot-

te van enkele tot ruim 200 hectare. Deze plassen bestrijken samen met de omliggende Maasuitwaarden een oppervlakte van ongeveer 4000 hectare waarvan 1800 hectare water. Op dit moment vindt de laatste grote en diepe grindwinning plaats in Stevensweert (gemeente Maasbracht). Deze

ontgrinding, Stevol genaamd, wordt naar verwachting in 2005 beëindigd. De meeste van de ontstane plassen zijn ingericht ten behoeve van intensieve recreatie (dagstranden, jachthavens). Door deze wijze van herinrichten, alsmede door de grote versnippering van het landschap is de huidige situatie verre van ideaal voor de natuur. Uitgaande van bestuurlijke wens tot natuurontwikkeling langs de gehele Maas, is het Midden-Limburgse plassengebied een schakel tussen de Grensmaas en de noordelijke Maasvallei. Als zodanig is het gebied een essentieel onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur. Dat er goede mogelijkheden voor natuurontwikkeling liggen, is te zien in onder andere Koningssteen te Thorn of Isabelle-greend bij Merum-Herten (gemeente Roermond). Door de diversiteit in diepte en oppervlakte van de Maasplassen zijn deze interessant voor verschillende vogelsoorten. In de trek- en winterperiode rusten en foerageren er met name zwanen, ganzen, eenden, aalscholvers en Visarend (*Pandion haliaetus*). Het gebied wordt gebruikt door zowel viseters zoals Fuut (*Podiceps cristatus*), Aalscholver (*Phalacrocorax carbo sinensis*) en zaagbekken als door planteneters zoals Smient (*Anas penelope*), Meerkoeit (*Fulica atra*), ganzen en zwanen (zie figuur 2A en 2B). De plassen hebben ornithologisch gezien een directe samenhang met de Maas. De aanwezige duikeenden, zoals Tafeleend (*Aythya ferina*) en Kuifeend (*Aythya fuligula*), gebruiken overdag de Maasplassen als rustplaats. Om te foerageren maken zij voornamelijk gebruik van de rivier. Het hoofdvoedsel is de Driehoeksmossel (*Dreissena polymorpha*). In 300 tot 500 keer duiken per nacht halen de duikeenden het dagelijkse rantsoen bij elkaar. De vogels foerageren bij voorkeur in de nacht omdat overdag meeu-

FIGUUR 1A
Verschillende functies van het Midden-Limburgse
Maasplassengebied
(foto: Toon Voets).

FIGUUR 1B
De ligging van de
verschillende functies in
het Midden-Limburgse
Maasplassen gebied
(figuur: Eric Meys).

wen regelmatig de opgedoken mossels proberen te stelen. Bovendien is de nacht vaak rustiger, er is minder wind en minder scheepvaart.

Sinds 1992 worden door SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland) gecoördineerde tellingen van watervogels van de Zoete Rijkswateren uitgevoerd door een grote groep vrijwilligers. Deze watervogeltellingen zijn georganiseerd in het kader van een uitgebreid monitoringprogramma onder verantwoording

van het RIZA (Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling). Het doel is het vastleggen van veranderingen en het verkrijgen van informatie over de ecologische toestand van deze wateren.

De watervogeltellingen van de Zoete Rijkswateren vinden voor het Maasdal en de Midden-Limburgse plassen plaats van september tot en met april, telkens in het weekend het dichtst bij de 15^e van de maand. Het zijn in principe ochtendtellingen waarbij de tijd per teleenheid zorgvuldig wordt genoteerd.

Alleen pleisterende vogels worden getoet. Op deze wijze voorkomt men dat groepen vogels die zich verplaatsen dubbel geteld worden. De waarnemingen gebeuren vanaf de oever met behulp van verrekijker en telescoop. Het gebied is opgedeeld in kleinere eenheden met per eenheid een vaste teller of telgroep. Bekendheid met het gebied en het volgen van een vaste telroute hebben uiteraard voordelen. Ondanks de zeer wisselende weersomstandigheden waarbij felle wind, fikse regen en forse kou worden getrotseerd, zijn talrijke Limburgse vogelaars in de wintermaanden trouw op pad.

De watervogeltellingen geven een duidelijk beeld van de aanwezige aantallen en soorten van de karakteristieke vogels in de winter (tabel I). In deze tabel zijn uitsluitend die soorten genoemd waarvoor de Maasplassen van groot belang zijn. De aantallen per jaar kunnen heel verschillend zijn, dit kan te maken hebben met winterse omstandigheden in andere delen van Europa, met populatieschommelingen of met de voedselsituatie elders. In de tabel is tevens te lezen dat er van sommige soorten regelmatig meer vogels aanwezig zijn dan 1% van de biogeografische populatie. Deze norm is in 1971 afgesproken tijdens de Ramsar Conventie. Dit internationale verdrag werd in 1980 door Nederland ondertekend en verplicht lidstaten om wetlands te behouden en er verstandig mee om te gaan. SOVON heeft voor de onderbouwing van de aanwijzing van gebieden onder de Vogelrichtlijn in 1999 de telreeksen van 1993 tot en met 1997 nog eens op een rij gezet. Uit die reeksen is te zien dat de Maasplassen voldoen aan de 1% norm voor Kleine zwaan (*Cygnus columbianus bewickii*), Grauwe gans (*Anser anser*) en Tafeleend (*Aythya ferina*) met respectievelijk 1,3%, 1,5% en 1,4% (VAN ROOMEN *et al.*, 2000). Daarmee is eens te meer de ornithologische waarde van de Maasplassen aangetoond.

De aanwijzing onder de Vogelrichtlijn (gepubliceerd in de Staatscourant van 1 maart 2000) heeft uiteindelijk niet plaatsgevonden omdat aan het toegevoegde Nederlandse criterium (100 ha aaneengesloten natuurgebied) op dat moment nog niet was voldaan. Inmiddels is aan deze norm wel voldaan nu 700 hectare van de Maasplassen van Aqua Terra in bezit zijn overgegaan naar Natuurmonumenten, Staatbosbeheer en Limburgs Landschap. In een brief aan de Tweede Ka-

TABEL I

Het maximum aantal watervogels in het Midden-Limburgse Maasplassen gebied in drie getelde winters, (bron: VOSLAMBER *et al.*, 1998; 1999a en 1999b) gerelateerd aan de 1% norm (bron: VAN ROOMEN *et al.*, 2000.)

soort	95-96	96-97	97-98	1% norm	wetenschappelijke naam
Fuut	743	607	727	1500	<i>Podiceps cristatus</i>
Aalscholver	1564	1368	906	2000	<i>Phalacrocorax carbo</i>
Blauwe reiger	231	135	177	n.v.t.	<i>Ardea cinerea</i>
Knobbelzwaan	239	223	225	2100	<i>Cygnus olor</i>
Kleine zwaan	111	175	43	170	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>
Toendrarietgans	666	1086	1741	3000	<i>Anser fabalis rossicus</i>
Kolgans	3010	5475	4605	6000	<i>Anser albifrons</i>
Grauwe gans	2814	3050	3966	2000	<i>Anser anser</i>
Bergeend	155	158	125	3000	<i>Tadorna tadorna</i>
Smient	4008	3957	4641	12.500	<i>Anas penelope</i>
Wilde eend	3096	2954	2512	20.000	<i>Anas platyrhynchos</i>
Krakeend	128	115	258	300	<i>Anas strepera</i>
Wintertaling	593	640	323	4000	<i>Anas crecca</i>
Tafeleend	5704	3632	6021	3500	<i>Aythya ferina</i>
Kuifeend	2548	2565	2475	10.000	<i>Aythya fuligula</i>
Brilduiker	266	197	170	3000	<i>Bucephala clangula</i>
Nonnetje	35	97	35	250	<i>Mergus albellus</i>
Grote zaagbek	315	257	54	2000	<i>Mergus merganser</i>
Meerkoet	5500	10756	4549	15.000	<i>Fulica atra</i>
Kokmeeuw	6544	6267	2686	n.v.t.	<i>Larus ridibundus</i>
Stormmeeuw	592	951	360	n.v.t.	<i>Larus canus</i>
Zilvermeeuw	2507	1315	352	n.v.t.	<i>Larus argentatus</i>

FIGUUR 2A

Rustende eenden tijdens de winter op de plassen.
(foto: Ran Schols).

mer van 1 februari 2000 geeft Staatssecretaris Faber van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aan dat zij over 10 jaar een evaluatie van de telgegevens wil houden. Zij schrijft daarover: "Na een periode van 10 jaar wordt de balans opgemaakt en kan een adequate afweging worden gemaakt om nieuwe Speciale Beschermingzones (SBZ) aan te wijzen.....". Het feit dat de Maasplassen op dit moment niet zijn aangewezen heeft op de juridische bescherming weinig invloed. Uit jurisprudentie blijkt dat ook niet aangewezen gebieden die wel ornithologisch kwalificeren, beschermd zijn als waren ze aangewezen. Op 17 juli 1998 heeft de bestuursrechter in Leeuwarden zich daarover namelijk uitgesproken in de zaak over de proefboringen in de Waddenzee. De bepalingen van de Vogelrichtlijn en het afwegingskader van artikel 6 Habitatrichtlijn zijn volgens de rechtbank ook van toepassing op die gebieden die voldoen aan de criteria om als SBZ onder de Vogelrichtlijn te worden aangewezen, maar een formele juridische status onder deze richtlijn nog niet hebben. De bestuursrechter baseerde zich op het Lappel Bank-arrest, een uitspraak van het Europese Hof (juli 1996, C-44/95). Dit betreft een proces van de Engelse Vogelbescherming (RSPB) tegen het niet aanwijzen van een getijdegebied als SBZ in verband met de uitbreiding van een havengebied. Het Europese Hof bepaalde in deze zaak dat de aanwijzing wel had moeten plaatsvinden. Naderhand had pas de afweging gemaakt mogen worden tussen economische en ornithologische belangen.

Ook de voorlopige cijfers van 1999/2000 bevestigen de ornithologische waarden van de Maasplassen (tabel II). Grauwe Gans (zie figuur 3) en Tafeleend voldoen ook deze winter wederom aan de 1% norm. Deze voorlopige gegevens zijn door de Limburgse coördinator voor watervogeltellingen ter beschikking gesteld. De eindcontrole door SOVON van de resultaten is nog niet afgerond.

De Maasplassen zijn behalve voor de reguliere wintergasten waardevol als opvang voor schaars doortrekkende soorten. De watervogels kunnen even tot rust komen en voldoende vetreserves opslaan om de resterende reis naar het broed- of overwinteringsgebied succesvol af te leggen. De steeds vaker waar te nemen Visarend (*Pandion haliaetus*) is in 1992 al beschreven (SCHEPERS, 1992), waarbij de waarde van de Maasplassen niet onopgemerkt bleef. Tijdens de voor- en na-

jaarstrek zijn foeragerende Visarenden nog steeds even spectaculair maar zeker geen uitzondering meer.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

Toen langdurige regenval de weilanden ten noorden van Bouxweerd bij Buggenum in moeras/dras veranderd had, zijn kort na el-

FIGUUR 2B

Meerkoet (foto: Karel Lemmens).

FIGUUR 3

Grauwe gans (foto: Ran Schols).

kaar een Rosse franjepoot (*Phalaropus fulicarius*) en een Grauwe franjepoot (*Phalaropus lobatus*) gezien op 28 mei respectievelijk 7 juni 1998. Een jaar eerder zat op 17 en 18 april 1997 op dezelfde plek een Steppiekievit (*Chettusia gregaria*). Verrassend is een Gestreepte strandloper (*Calidris melanotos*) waargenomen te Hanssum (gemeente Neer) op 3 augustus 1998 en twee jaar later bij Stevol te Stevensweert op 10 mei 2000. Zeer bijzonder zijn de waarnemingen

van Terekruiter (*Xenus cinereus*), 3 mei 1997, te Bouxweerd en Poelruiter (*Tringa stagnatilis*), van 3 tot 8 mei 1990, op bij de Brandt nabij Stevensweert. Een adulte Zeearend (*Haliaeetus albicilla*) die tijdens de kerstvakantie van 1995/96 te Asselt te zien was, heeft zelfs de regionale pers gehaald. In februari 2000 zijn heel wat vogelaars uit heel Nederland de Grote aalscholver (*Phalacrocorax carbo carbo*) in Panheel komen bewonderen. Tijdens het broedseizoen is van de

vogel geen melding bekend vanuit Nederland. In oktober 2000 is dezelfde vogel, die was voorzien van een oranje ring aan de linkerpoot met de inscriptie AX, weer waargenomen op dezelfde plek als in februari. Deze vogel bleek in mei 1997 als nestjong te zijn gekleurd in het Abberton Reservoir in Essex, Engeland. Iedere winter zijn Roodkeelduiker (*Gavia stellata*) en Parelduiker (*Gavia arctica*) wel ergens op de plassen in Midden-Limburg te zien, zoals in Panheel, Thorn, Heel, Maasbracht en Herten. De veel grotere en schaarsere Ijsduiker (*Gavia immer*) heeft van 27 november 1999 tot half januari 2000 Panheel tot winterdomicilie gekozen. Krooneend (*Netta rufina*) en Wit-oogeend (*Aythya nyroca*) duiken bijna jaarlijks op met een enkel exemplaar. Hetzelfde geldt voor Grote zee-eend (*Melanitta fusca*) die in januari en februari 2000 langdurig in Panheel aanwezig was in een groep van uiteindelijk 6 exemplaren. Eveneens is Zwarte zee-eend (*Melanitta nigra*) elk jaar wel te zien, in december 1997 zelfs op drie verschillende plassen, te Panheel, Ool en de Noorderplas bij Horn. Een verdwaalde Ijs-eend (*Clangula hyemalis*) is een buitenkansje, zoals in januari 1994 bij Linne. Ook meeuwen en sterns hebben spraakmakende soorten langs de Maasplassen gestuurd. Spectaculair is een adulte Ringsnavelmeeuw (*Larus delawarensis*) in winterkleed op 13 januari te Stevensweert. Deze vogel was eerder op de dag gezien nabij Maaseik in België. Indien aanvaard door zowel de Nederlandse als de Belgische zeldzaamhedencommissies zou dit de derde respectievelijk eerste waarneming zijn. Verbazingwekkend zijn de vijf exemplaren van de Reuzenster (*Sterna caspia*) op 3 september 1994 bij de Isabelle-greend, de grootste groep ooit in Limburg gezien.

Bovengenoemde soorten zijn krenten uit een goed gevulde pap, het voert echter te ver om alle bijzondere waarnemingen in dit artikel te vermelden.

BROEDVOGELS

De Maasplassen zijn niet optimaal ingericht als natuurgebied. Wanneer er natuuront-

TABEL II

Voorlopige cijfers van het maximum aantal watervogels in de winter van 1999/2000.

soort	99-00	wetenschappelijke naam
Fuut	859	<i>Podiceps cristatus</i>
Aalscholver	2043	<i>Phalacrocorax carbo</i>
Blauwe reiger	154	<i>Ardea cinerea</i>
Knobbelzwaan	185	<i>Cygnus olor</i>
Kleine zwaan	0	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>
Toendrarietgans	590	<i>Anser fabalis rossicus</i>
Kolgans	6494	<i>Anser albifrons</i>
Grauwe gans	2644	<i>Anser anser</i>
Bergeend	114	<i>Tadorna tadorna</i>
Smient	4674	<i>Anas penelope</i>
Wilde eend	3541	<i>Anas platyrhynchos</i>
Krakeend	186	<i>Anas strepera</i>
Wintertaling	583	<i>Anas crecca</i>
Tafeleend	5787	<i>Aythya ferina</i>
Kuifeend	7706	<i>Aythya fuligula</i>
Brilduiker	104	<i>Bucephala clangula</i>
Nonnetje	28	<i>Mergus albellus</i>
Grote zaagbek	56	<i>Mergus merganser</i>
Meerkoet	5456	<i>Fulica atra</i>
Kokmeeuw	3905	<i>Larus ridibundus</i>
Stormmeeuw	459	<i>Larus canus</i>
Zilvermeeuw	880	<i>Larus argentatus</i>

wikkelingsmaatregelen genomen zouden worden, zoals beschreven in de studie van Bureau Stroming (OVERMARS *et al.*, 1991) kan het Maasplassengebied zelfs uitgroeien tot een belangrijk broedgebied voor vele soorten water- en moerasvogels. Desondanks broeden er reeds Grauwe Gans en een pionierssoort als Kleine Plevier (*Charadrius dubius*). Deze laatste maakt opportunistisch gebruik van de grindvlaktes die ontstaan door ontgrinding of door hoogwater. Rode Lijst soorten als Patrijs (*Perdix perdix*), Groene Specht (*Picus viridis*), Steenuil (*Athene noctua*) en Kerkuil (*Tyto alba*) komen als broedvogel voor. Steilwanden zijn beschikbaar voor Ijsvogel (*Alcedo atthis*) en kolonies van Oeverzwaluw (*Riparia riparia*). Beide soorten komen voor op de Rode Lijst, dit geldt ook voor de steeds zeldzamer in het Maasdal broedende Grauwe gors (*Miliaria calandra*). De Tureluur (*Tringa totanus*) is als broedvogel rond de Maasplassen een bezienwaardigheid, iets beter gaat het met de Kwartelkoning (*Crex crex*). Deze twee broedvogelsoorten staan eveneens op de Rode Lijst. De plassen zijn voor vogels uit de nabij gelegen kolonies van de Blauwe reiger (*Ardea cinerea*) een belangrijk foerageergebied. De reigerkolonie van het Meggelveld, al jaren rond de 275 broedparen, is één van de grootste van Nederland. De Slechtvalk (*Falco peregrinus*) die op de Clauscentrale broedt, maakt dankbaar gebruik van de beschikbare natuur om op voedsel te jagen. Koningssteen is, zoals reeds gebleken, een

FIGUUR 4
Het ongeregeld aanleggen
van plezierjachten kan
zeer verstoring werken
(foto: Toon Voets).

geschikt gebied voor de Buidelmees (*Remiz pendulinus*) (KURSTJENS *et al.*, 1995 en 1996). De Blauwborst (*Luscinia svecica*) verovert langzamerhand terrein.

BEDREIGINGEN

Tijdens tellingen hebben de waarnemers gezien dat de Maasplassen niet in alle opzichten rust garanderen voor de overwinterende watervogels. Eén klein vissersbootje ko-

mend vanaf de Maas bij Linne vaart door een groep van rustende eenden en ganzen. Alle vogels gaan op de wieken. Het is hartje winter. Dat opvliegen veel energie kost is bekend bij nagenoeg iedere vogelaar. De visser vaart rustig door tot het einde van de Gerelingsplas om dan te besluiten toch maar elders een vissstekje te zoeken. Deze waarneming is op alle plassen mogelijk en betreft niet alleen vissers. Hetzelfde effect ontstaat als een enkele surfer zijn hobby uitoefent. In de zomer kunnen wandelaars met loslopen de honden bodembroeders verstoren en in

TABEL III

Voorstellen voor maatregelen ten behoeve van de zonering van de Maasplassen van Midden-Limburg.

MAASPlassen	Eigenaar/ Beheerder	Gemeente	Drijflijn zomer	Drijflijn winter	Beperk. zomer recreat.	Verbod winter recreat.	Verbod vissen v.water	Verbod vissen v.oever	Deels afsl. verkeer	Jacht sluiten	Vogel- kijkhut plaatsen	Pacht vrij maken gronden	Extra regels jachten	Invaart afsluiten
Rijkse Bemden, dode Maasarm van Rijkse en Hansummeerwaard	SBB	Beesel			XX	XX	XX							
Asseltse Plassen	SBB	Swalmen		XX		XX	XX		XX	XX			XX	
Bouxweerd	Part.	Roggel en Neer			XX	XX	XX	XX	XX	XX	XX			
Vuilmelden		Roermond							XX					
Stille/Sneppen en Stadsweide	Gem.	Roermond			XX	XX	XX	XX				XX		
Smalbroek	LL	Roermond			XX	XX	XX						XX	XX
Oolerplas	Deels LL	Roermond	XX	XX		XX								
Isabellegreend en														
Heeresteerten	LL	Roermond	XX	XX	XX	XX								
Osen Spoorplas	LL	Roermond			XX	XX	XX		XX	XX				
Osen Gerelingsplas	LL	Roermond		XX	XX		XX			XX				XX
St. Anna Beemd	LL	Heel			XX	XX	XX	XX						
De Slaag	Gem.	Heel		XX										
Koeweide	NM	Heel	XX	XX					XX					
Grote Hegge Koningssteen	NM	Thorn	XX	XX		XX		XX	XX				XX	
Clauscentrale	EVZ	Maasbracht			XX					XX				
Huiskensplas/de Brandt	NM	Maasbracht			XX	XX			XX					

FIGUUR 5
Vissers bij de Brandt
(foto: Toon Voets).

de winter foeragerende ganzen, zoals door een van de auteurs is waargenomen op de Kuikensgreend. Het betreden van kwetsbare oevers, illegaal kamperen, ongeregeld aanleggen van plezierjachten; al deze zaken komen voor en werken zeer verstoring (figuur 4).

Naar aanleiding van dit soort waarnemingen ontstond de gedachte te zoeken naar mogelijkheden om deze verstoringen te verminderen. Het moet toch mogelijk zijn het beschikbare water en oever te verdelen tussen recreant en natuur. Binnen de Maasplassen is sprake van een veelheid van belangen die nogal met elkaar in conflict kunnen zijn. Afgezien van de grote diversiteit van watersporters die graag het gebied tot hun beschikking willen hebben, willen bovendien de belanghebbende gemeenten de inkomsten uit de recreatiesector behouden.

PROVINCIAAL BELEID

Het belang van de Limburgse Maasplassen als groot waterrijk gebied, ofwel Wetland, is aangetoond in het rapport 'Watervogels en Wetlands in Limburg' (VAN NOORDEN, 1992). Dit onderzoek is op initiatief van de Provincie Limburg en het Rijksinstituut voor Intergraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA) uitgevoerd. Gedeputeerde P.G.G. Hilhorst schrijft in zijn voorwoord dat: "... vanuit de avifauna gezien concrete voorstellen worden gedaan voor een

verbetering van de inrichting en met name het beheer van deze gebieden. Daarmee wordt recht gedaan aan de natuurfunctie van deze gebieden nu en in de toekomst".

De Maasplassen maken deel uit van de Provinciale Ecologische Hoofstructuur (PES) en hebben als zodanig een natuurbestemming. Desondanks was er eind jaren negentig nog geen gestalte gegeven aan de verbetering van de inrichting zoals deze door de gedeputeerde is bepleit.

INITIATIEF VOGELOVERLEG LIMBURG

Gezien de waargenomen verstoringen heeft het Vogeloverleg Limburg¹ het initiatief genomen om te proberen de concrete uitvoering van de bescherming van de ornithologische waarden weer op de agenda te krijgen. Het eerste aanspreekpunt daarvoor was natuurlijk de provinciale overheid en na een gesprek met de gedeputeerde in 1998 kon het uitwerken beginnen. In goed overleg met de ambtenaren van de afdeling Groen is er een selectie gemaakt van 13 plassen, die in aanmerking komen voor het treffen van maatregelen. De keuze is gebaseerd op de gegevens van uitgevoerde tellingen en het gebruik en de inrichting van de 33 Maasplassen. De selectie is uitgewerkt in de nota "concept - bouwsteen voor de Streekplanherziening Zandmaas", (PROVINCIE LIMBURG, 1999). Deze nota is voorgelegd

aan alle betrokken gemeenten en in een bijeenkomst besproken. De Streekplanherziening is door de vertragingen rondom de Zandmaas voorlopig uitgesteld. Naar aanleiding daarvan schrijft de provincie: "De vaststelling en uitvoering van de streekplanherziening is weliswaar uitgesteld, maar het blijft uitdrukkelijk de bedoeling de bouwsteen een belangrijke rol te laten spelen bij de uiteindelijke herziening. Tot dan ziet de provincie geen mogelijkheid om meer invulling te geven aan de zonering van de recreatie in de Maasplassen". Het Vogeloverleg Limburg heeft daarop besloten zelfstandig alle betrokkenen te benaderen en te proberen, vooruitlopend op de Streekplanherziening, de door de provincie ondersteunde maatregelen van de grond te tillen. Zo is er overleg geweest met plaatselijke milieu- en natuurorganisaties en enkele gemeenten. Na een gesprek met de grote terreinbeheerders - Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Stichting Limburgs Landschap - werd een schema opgesteld met voorstellen voor zonerende maatregelen (zie tabel III). Deze voorstellen betreffen een minimum aan gewenste zonering. Het schema is naar alle betrokken partijen gestuurd.

OPLOSSINGEN

De ontwikkeling van de natuurwaarden van de Maasplassen draagt bij aan de recreatieve aantrekkelijkheid. Toeristische folders verkiezen bij voorbaat idyllische plaatjes om een gebied aan te prijzen. Varen op een door struweel omzoomde plas is nu eenmaal aangenaamer dan op een kaal kanaal. Recreatie is in het Midden-Limburgse een niet weg te denken factor van betekenis. Om eveneens de natuurwaarden te behouden is het van belang in bepaalde gedeelten rust te creëren of te versterken. Watervogels en watersporters kunnen elkaar ontlopen wanneer de recreatie enigszins wordt gezoned. Zonering kan zowel in tijd als in ruimte. Bepaalde vormen van recreatie zijn in de zomer niet verstorend, maar ongewenst in de winter. Enkele voorbeelden: in de Asseltse Plassen, Gereelingsplas (gemeente Roermond) en De Slaag (gemeente Heel) zou door middel van een drijflijn het varen met boten in de winter tegengegaan moeten worden. In de zomer zijn er weinig watervogels aanwezig en kan recreatie weinig schade aanrichten. Soms ech-

ter hebben drijflijnen vooral de bedoeling om recreatie in de zomer van een kwetsbare oever weg te houden. Waar bij de Asseltse Plassen vooral de winterrecreatie een zorg is, zijn bij de Brandt en de Huiskensplas (gemeente Maasbracht) met name de kamperende vissers in de zomer een probleem voor broedende vogels (figuur 5). Varen in de zomer op de Grote Hegge (gemeente Thorn) is niet het meest verstorend, maar aanleggen met een boot aan de oever van het aangrenzende Koningssteen is niet bevorderlijk voor de rust van het gebied. Met betrekking tot surfen in de winter is het van belang om dit te concentreren op voor watervogels onaantrekkelijke waterplassen.

De aankoop van een aantal plassen in het gebied door de Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Limburgs Landschap en Staatsbosbeheer mag doen vermoeden dat het beheer in de toekomst meer op de natuurwaarden zal worden afgestemd. De uiteindelijke maatregelen zullen in overleg met eigenaren, gemeenten, gebruikers en beschermers moeten worden vastgesteld. De gemeente Roermond heeft in oktober 2000 een excursie per boot georganiseerd met de bedoeling de verschillende betrokkenen in het plassengebied op een informele manier bij elkaar te brengen. Vogeloverleg Limburg heeft deze boottocht aangegrepen om de zonering van de recreatie nog eens onder de aandacht te brengen.

CONCLUSIE

Door uitvoering van de zonering kan een aantal plassen aantrekkelijker gemaakt worden voor vogels. Wanneer overwinterende vogels minder verstoord worden, zullen deze in staat zijn om in een betere conditie terug te keren naar hun broedgebied. Zonering in de zomer komt uiteraard het succesvol broeden van onze Limburgse vogels ten goede. Op langere termijn zal de natuurminnende recreant het belang van dit initiatief onderkennen. Het gebied zal met ongeschonden moerasoeveren en oibossen veel interessanter zijn. In de winter kan men op redelijke afstand rustende duikenden ongestoord bekijken, evenals ganzen die het foerageren onderbreken om te drinken. Het grootste gedeelte van de Maasplassen blijft voor watersporters beschikbaar. Daardoor zal in de recreatiesector beslist draagvlak te vinden zijn voor de zoneringplannen.

De initiatieven van Vogeloverleg Limburg zullen voorlopig gestalte moeten krijgen door medewerking van individuele groepen als visfederaties, surfclubs en dergelijke. De welwillendheid van de grote terreinbeherende organisaties als Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Stichting Limburgs Landschap om zonering van de recreatie in hun gebieden te ondersteunen is hoopvol.

DANKWOORD

Bij deze een woord van dank aan Ton Cuijpers, SOVON Coördinator Watervogeltellingen, voor het beschikbaar stellen van de telgegevens waaruit wij de voorlopige resultaten 1999/2000 konden destilleren. Verder hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van gegevens uit het Vogelarchief van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg.

SUMMARY

PROTECTING THE ORNITHOLOGICAL VALUE OF THE MAASPlassen AREA

The Maasplassen area is a valuable wetland area, consisting of 33 different small lakes, situated in the central part of the province of Limburg, between the villages of Maaseik in Belgium and Rijkkel in the Netherlands. One of the valuable assets of this area is the many wintering water birds. At the same time, the area is also important for recreation, which may however conflict with its ecological functions, for instance by disturbing wintering water birds. Even a small fishing boat can greatly disturb a group of wintering birds.

This article emphasises the ecological importance of this wetland area, which is visited by many swans, geese, ducks and cormorants in the winter. Various bird protection organisations have been counting the wintering birds in the area for many years, providing a clear overview of the numbers and species of the birds which visit the area in winter. In view of the large numbers of species and individuals, the area deserves to be protected by law and should be designated a very important wetland under Ramsar convention. The Limburg provincial authorities have already underlined the need to improve the structure and manage-

ment of the wetland area as a starting-point for the protection of its ornithological values. This article suggests a number of solutions to safeguard these values. The main point is to develop a system of zoning for the various functions in the area.

NOOT

1. Vogeloverleg Limburg is een overkoepelend overleg van de volgende organisaties:

- Vogelwacht Limburg;
- Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg;
- Vrijwillige weidevogelbescherming;
- Kerkuilenwerkgroep Limburg;
- Werkgroep Roofvogelbescherming Limburg;
- SOVON;
- Vogelbescherming Nederland.

Beide schrijvers van dit artikel zijn deelnemers van het Vogeloverleg Limburg. Nicole Reneerkens als lid van de Vogelstudiegroep en Toon Voets als regioconsulent van de Vogelbescherming Nederland.

LITERATUUR

- KURSTJENS G., P. BECKERS, J. RENEERKENS & N. RENEERKENS, 1995. Broedvogels in het Maasplassengebied in 1994. Eigen uitgave, Thorn.
- KURSTJENS G., J. GABRIËLS, P. BECKERS, D. BEYEN, S. BEYEN, J. RENEERKENS, N. & J. RENEERKENS & J. RUTTEN, 1996. Broedvogels in het Maasdal tussen de Sint-Pietersberg te Lanaye en de monding van de Swalm te Rijkkel in 1995. Gezamenlijke uitgave van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg, Maastricht en Limburgse Koepel voor Natuurstudie, Hasselt.
- NOORDEN, B. VAN, 1992. Watervogels en Wetlands in Limburg. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA), Provincie Limburg, Maastricht.
- OVERMARS, W. & HELMER, W. & LITJENS, G., 1991. Toekomst voor een grindrivier. Deel 3 Lokatiestudie Eiland in de Maas. Bureau Stroming.
- PROVINCIE LIMBURG, 1999. Bouwsteen voor de Streekplanherziening Zahdmaas.
- ROOMEN, M. W. J. VAN & F. HUSTINGS, 1996. Handleiding Watervogelprojecten SOVON. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- ROOMEN, M. W. J. VAN, A. BOELE, M. J. T. VAN DER WEIDE, E. A. J. VAN WINDEN & D. ZOETEBIER, 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-1997. Actueel overzicht van Europese vogelwaarden in aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones en andere belangrijke gebieden. SOVON-informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SCHEPERS FR., 1992. Het Limburgse Maasdal als pleister en doortrekgebied voor Visarenden. Limburgse Vogels 1992 (4): 97-103.
- VOSLAMBER B., E. A. J. VAN WINDEN & M. W. J. VAN ROOMEN, 1998. Watervogels in de Zoete Rijkswateren in 1995/96. SOVON-MON98/02, RIZA-rapport BM96.21. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VOSLAMBER B. & E. A. J. VAN WINDEN, 1999a. Watervogels in de Zoete Rijkswateren in 1996/97. SOVON-monitoringrapport 1999/01, RIZA-rapport BM98.02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VOSLAMBER B. & E. A. J. VAN WINDEN, 1999b. Watervogels in de Zoete Rijkswateren in 1997/98 SOVON-monitoringrapport 99/07, RIZA-rapport BM98.10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.